

7. Σλάβοι και Βούλγαροι

α. Σκλαβηνίες

Οι μόνιμες εγκαταστάσεις των Σλάβων στη Χερσόνησο του Αίμου είναι γνωστές με τον όρο **σκλαβηνίες**. Στο γεωγραφικό χώρο της Ελλάδας, όπως προαναφέρθηκε, οι σκλαβηνίες αποτελούσαν αυτόνομες νησίδες σλαβικού πληθυσμού, μικρότερης ή μεγαλύτερης έκτασης. Στη διάρκεια του 9ου αι., οι σκλαβηνίες που βρίσκονταν στα βορειοδυτικά της Χερσονήσου του Αίμου εξελίχθηκαν στα πρώτα κρατίδια των Σέρβων και Κροατών. Η ύπαρξη και η ανάπτυξη των δύο αυτών κρατιδίων διευκόλυνε τον εκκριστιανισμό των δύο λαών επί Βασιλείου Α'. Την ίδια εποχή (9ος αι.), οι σκλαβηνίες που βρίσκονταν στα νότια της Χερσονήσου του Αίμου άρχισαν να ενσωματώνονται στην επεκτεινόμενη θεματική διοίκηση του Βυζαντινού Κράτους. Οι σκλαβηνίες ήταν αρχικά ημι-αυτόνομες και πλήρωναν φόρο υποτέλειας.

Πόλεμος και κατασκοπία

Και το μήνα Οκτώβριο (του έτους 773) ο αυτοκράτορας (Κωνσταντίνος Ε') έλαβε μήνυμα (μανδάτον) από τους κρυφούς φίλους του στη Βουλγαρία ότι ο χάνος (κύριος) της Βουλγαρίας στέλνει 12.000 στρατό και τους βογιάρους του, για να λεηλατήσουν τη σκλαβηνία της Βερζιπίας και να απαγάγουν τον πληθυσμό της στη Βουλγαρία. Και όσο οι απεσταλμένοι (αποκρισιάριοι) που είχαν έλθει από το βούλγαρο χάνο παρέμεναν στην Πόλη, ο αυτοκράτορας υποκρινόταν ότι ετοιμάζει εκστρατεία κατά των Αράβων. Έτσι, βγήκαν από τις πύλες της Πόλης μόνο μικρά στρατιωτικά τμήματα και τα ανακτορικά στρατεύματα. Και αφού απέλυσε τους βούλγαρους απεσταλμένους και έμαθε από τους κατασκόπους του ότι οι απεσταλμένοι εγκατέλειψαν τη βυζαντινή επικράτεια, συνέταξε το στρατό και ξεκίνησε εσπευσμένα. Μόλις έφτασε στα Λιθασώρια, επέπεσε στις τάξεις των Βουλγάρων, χωρίς προηγουμένως να σαλπίσει επίθεση, τους έτρεψε σε φυγή και κέρδισε μεγάλη νίκη.

Θεοφάνης, *Χρονογραφία*, έκδ. C. de Boor, τόμ. 1, Λειψία 1883, 447.

β. Η ίδρυση του κράτους των Βουλγάρων

Επί Κωνσταντίνου Δ' ιδρύθηκε στη Χερσόνησο του Αίμου το κράτος των Βουλγάρων, λαού που προωθήθηκε από τις ασιατικές στέπες στις εκβολές του Δούναβη. Οι Βούλγαροι νίκησαν το βυζαντινό στρατό και κατέκτησαν τα εδάφη μεταξύ Δούναβη, Αίμου και Ευξείνου Πόντου. Ο αυτοκράτορας υποχρεώθηκε να αναγνωρίσει σιωπηρά τη νέα κατάσταση και να υποσχεθεί την καταβολή ετήσιων χορηγιών για το μέλλον. Αυτό αποτελούσε πράξη σύνεσης, διότι στην περιοχή αυτή είχαν διεισδύσει ήδη σλαβικές φυλές, με συνέπεια αυτή να έχει αποσπαστεί ουσιαστικά από τον έλεγχο της αυτοκρατορίας.

Η συμφωνία με τους Βουλγάρους ανανεώθηκε αργότερα. Οι Βούλγαροι μάλιστα βοήθησαν το Λέοντα Γ' να αντιμετωπίσει τους Άρα-

Εσωτερικές ταραχές στη Βουλγαρία

Αυτό το χρόνο (763) οι Βούλγαροι επαναστάτησαν και σκότωσαν τους κυρίους τους που κατάγονταν από τη βασιλεύουσα δυναστεία και όρισαν κύριό τους τον κακόβουλο Τελέτζη που ήταν τριάντα χρονών. Τότε πολλοί Σλάβοι τράπηκαν σε φυγή και προσχώρησαν στον αυτοκράτορα που τους εγκατέστησε στον ποταμό Αρτάνα της Βιθυνίας. (Μετά τη νίκη του βυζαντινού στρατού επί του Τελέτζη και των σλάβων συμμάχων του στην πεδιάδα της Αγκιάλου στις 30 Ιουνίου 763) οι Βούλγαροι στάσιασαν και σκότωσαν τον Τελέτζη μαζί με τους άρχοντές του (δηλαδή τους βογιάρους του) και έβαλαν στη θέση του το Σαβίνο, γαμπρό του παλιού κυρίου τους Κορμεσίου. Μόλις όμως ο Σαβίνος, χωρίς καθυστέρηση, έστειλε μήνυμα στον αυτοκράτορα, ζητώντας ειρήνη, οι Βούλγαροι συγκάλεσαν λαϊκή συνέλευση και αντιστάθηκαν με πείσμα στα σχέδιά του, λέγοντας, "εξαίτιας σου η Βουλγαρία κινδυνεύει να υποδουλωθεί στους Ρωμαίους". Τότε ξέσπασε επανάσταση και ο Σαβίνος κατέφυγε στο κάστρο της Μεσημβρίας και προσχώρησε στον αυτοκράτορα. Οι Βούλγαροι έβαλαν στη θέση του ως κύριό τους τον Παγάνο.

Θεοφάνης, *Χρονογραφία*, έκδ. C. de Boor, τόμ. 1, Λειψία 1883, 432-433.

Το Πρώτο Βουλγαρικό Κράτος.

βες επιδρομείς μπροστά στα τείχη της Κωνσταντινούπολης.

Τον 8ο αιώνα ο Κωνσταντίνος Ε΄ προσπάθησε με αλληπάλληλες εκστρατείες να καταλύσει το Βουλγαρικό Κράτος. Η διεξαγωγή του πολέμου υπήρξε δυσχερής για τους Βουλγάρους, καθώς αντιμετώπιζαν μια μεγάλη εσωτερική πολιτική κρίση που προκλήθηκε από τη σύγκρουση της αντιβυζαντινής με τη φιλοβυζαντινή παράταξη. Η παλαιά βουλγαρική αριστοκρατία ακολουθούσε αντιβυζαντινή πολιτική, ενώ το φιλοβυζαντινό κόμμα είχε τις ρίζες του στην εθνότητα που διαμορφωνόταν από την ανάμιξη των σλαβικών πληθυσμών με τις λαϊκές βουλγαρικές τάξεις. Η εξασθένηση των Βουλγάρων, αποτέλεσμα της εσωτερικής αυτής σύγκρουσης, συνέβαλε στην αποκατάσταση της βυζαντινής υπεροχής στη Χερσόνησο του Αίμου, αλλά ο αυτοκράτορας δεν μπόρεσε να πετύχει το σκοπό του.

γ. Η Βουλγαρία υπό τον Κρούμο

Η Βουλγαρία ισχυροποιήθηκε σημαντικά στις αρχές του 9ου αι., όταν προσάρτησε πρώην α-

βαρικά εδάφη. Τις εκθροπραξίες ανάμεσα στους Βουλγάρους και τους Βυζαντινούς εγκαινίασε ο χάνος Κρούμος με την κατάκτηση της Σαρδικής (Σόφιας) και την εξόντωση των υπερασπιστών της (809). Ο αυτοκράτορας Νικηφόρος Α΄ εξεστράτευσε τότε κατά των Βουλγάρων και προχώρησε βαθιά στη βουλγαρική επικράτεια. Αλλά η επιχείρηση είχε τραγική για αυτόν έκβαση. Στις διαβάσεις του Αίμου ο στρατός του εκμηδενίστηκε ολοκληρωτικά. Ο ίδιος ο αυτοκράτορας έπεσε στο πεδίο της μάχης. Σύντομα ο Κρούμος επανέλαβε τις επιχειρήσεις του, κατακτώντας λιμάνια του Ευξείνου Πόντου. Η εμφάνισή του μπροστά στα τείχη της Κωνσταντινούπολης αποτέλεσε το αποκορύφωμα των επιθετικών ενεργειών του. Όμως ο βούλγαρος ηγεμόνας πέθανε ξαφνικά (814) και έτσι το Βυζάντιο απαλλάχθηκε από έναν ισχυρό αντίπαλο. Ο διάδοχος του Κρούμου Ομουρτάγ συνήψε 30ετή συνθήκη ειρήνης. Μετά τη σύναψη της ειρήνης αυτής, στα βυζαντινοβουλγαρικά σύνορα επικράτησε, σχεδόν ως τα τέλη του αιώνα, αδιατάρακτη ειρήνη.

δ. Η οργάνωση του Βουλγαρικού Κράτους

Η δομή του Βουλγαρικού κράτους ως τον 9ο αι. χαρακτηρίζεται από τη διαφορετική συμμετοχή στη διακυβέρνηση της χώρας των δύο φυλετικών στοιχείων που συνέθεταν τον πληθυσμό του, δηλαδή των Πρωτοβουλγάρων και των σλαβικών φυλών, που είχαν εγκατασταθεί στην επικράτειά του και είχαν οργανωθεί σε σκλαβηνίες. Ο **χάνος*** και η πρωτοβουλγαρική αριστοκρατία καθόριζαν την κρατική πολιτική, ενώ οι αρχηγοί των σκλαβηνιών διατηρούσαν στις περιοχές τους μια ορισμένη αυτονομία και συμμετείχαν ως ένα βαθμό μόνο στη διοίκηση.

ση. Υπήρχε, με άλλα λόγια, μια δυαρχία που αντιστοιχούσε στον εθνικό-φυλετικό διϋισμό της χώρας.

Στη διάρκεια όμως του 9ου αι. ενισχύθηκε η κεντρική εξουσία, ενώ σταδιακά υποχώρησε η δύναμη των αρχηγών των σλαβικών φυλών. Από την άλλη πλευρά η αριθμητική υπεροχή των Σλάβων είχε ως αποτέλεσμα τον εκσλαβισμό των Βουλγάρων. Έτσι, οι Σλάβοι υποτάχθηκαν πολιτικά στην πρωτοβουλγαρική αριστοκρατία, αλλά αφομοίωσαν εθνολογικά τους συννικής καταγωγής Βουλγάρους.

Ερωτήσεις

- 1. Ποιο ήταν το μεγαλύτερο εσωτερικό πρόβλημα που αντιμετώπιζε το Πρώτο Βουλγαρικό Κράτος; Πότε και πώς λύθηκε το πρόβλημα αυτό;**
- 2. Εκτός από τον πόλεμο και την επίσημη διπλωματία, με ποιους άλλους τρόπους ασκούσε το Βυζαντινό κράτος την εξωτερική πολιτική του; Συμβουλευτείτε το σχετικό παράθεμα.**

---

8. Το Φραγκικό Κράτος υπό τις δυναστείες των Μεροβιγγείων και των Καρολιδών

α. Η εποχή των Μεροβιγγείων και η κρίση του Φραγκικού κράτους

Το σημαντικότερο "βαρβαρικό" κράτος της Δυτικής Ευρώπης ήταν το εκχριστιανισμένο Βασίλειο των Φράγκων, που ίδρυσε ο Χλωδοβίκος, ο γενάρχης της δυναστείας των Μεροβιγγείων (τέλος 5ου-αρχές 6ου αι.). Στα χρόνια των διαδόχων του ξέσπασαν εμφύλιοι πόλεμοι, με αποτέλεσμα το Φραγκικό Κράτος να διασπαστεί. Η κρίση επηρέασε συνολικά τον

πολιτισμό των Φράγκων, ιδιαίτερα όμως την οικονομία τους, με την υποχώρηση του εμπορίου και της βιοτεχνίας, την εγκατάλειψη του οδικού δικτύου και την παρακμή των πόλεων. Έτσι, στα τέλη του 7ου και στις αρχές του 8ου αι. το πολιτικό σύστημα που εγκαθίδρυσαν οι Μεροβιγγεοί οδήγησε στην αποδυνάμωση του θεσμού της βασιλείας και στην ανάδειξη περιφερειακών πολιτικών δυνάμεων. Μία από αυτές ήταν και η εκκλησία.